

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

SOL 067

Ht 2004

SAMHÄLLETS STÖD I FÖRÄLDRASKAPET

- en studie utifrån föräldrautbildningar inom socialtjänsten

Adrian 4 år

Författare: Rose-Britt Hessekrans
Lena Nilsson
Handledare: AnnChristine Hallberg

Abstract

The aim of the present study was to investigate the kind of support society offer parents, by illuminating some of the parent education programs which are arranged by social services. By interviewing some of those who are involved in these education programs, we tried to figure out what society would like to mediate as good parenting. Our main questions was:

- Why are parental education needed in society of today?
- What are the purpose of the education?
- For whose sake are these educations arranged, for the childrens, the parents or in public interest.
- This model which you are using, what would it like to mediate as most important in good parenting.

We found that the respondents all agreed that the main purpose of these educations was to improve the relationship between parents and children. However they all pointed out the fact that there are great gains in public finances to do as well.

Innehållsförteckning

<u>1. INLEDNING</u>	6
<u>1.1 Problemformulering</u>	6
<u>1.2 Syfte</u>	7
<u>1.3 Frågeställningar</u>	7
<u>1.4 Begreppsdefinitioner</u>	7
<u>1.5 Metod och urval</u>	8
<u>1.5.1 Validitet</u>	9
<u>1.5.2 Reliabilitet</u>	9
<u>1.5.3 Reflektioner kring metod och urval</u>	9
<u>1.5.4 Källkritik</u>	9
<u>1.6 Fortsatt framställning</u>	10
<u>2. HISTORISK FRAMSTÄLLNING ÖVER STÖD I FÖRÄLDRASKAPET</u>	10
<u>2.1 Folkhemsmodellen</u>	11
<u>2.2 De första föräldrautbildningarna</u>	11
<u>2.3 Barnstugeutredningen</u>	11
<u>2.4 Barnomsorgsgruppen</u>	12
<u>2.5 Socialtjänstlagen och LVU</u>	12
<u>2.6 Barnkonventionen</u>	13
<u>2.7 Stöd i föräldraskapet</u>	14
<u>3. FÖRÄLDRASKAP, BARN OCH UPPFOSTRAN</u>	15
<u>3.1 Föräldraskap</u>	15
<u>3.2 Vad är uppfostran?</u>	16
<u>3.3 Det tidiga samspelet</u>	17
<u>4. REDOVISNING AV INTERVJUERNA OCH ANALYS</u>	18
<u>4.1 Framställning av svaren från intervjuerna</u>	18
<u>4.2 Analys</u>	27
<u>4.2.1 Skapa nätverk</u>	27
<u>4.2.2 Samhällsansvar</u>	28
<u>4.2.3 Utbildning för alla eller riktad?</u>	28
<u>4.2.4 För vems skull?</u>	29

<u>5. SLUTDISKUSSION</u>	30
<u>KÄLLFÖRTECKNING</u>	33
<u>BILAGA 1 - INTERVJUGUIDE</u>	35
<u>BILAGA 2 - FÖRÄLDRAUTBILDNINGSPROGRAMMEN</u>	36

Förord

Vi skulle vilja tacka vår handledare Ann-Christin Hallberg på Samhällsmedicin i Malmö för all den tid hon lagt på att handleda oss i vårt uppsatsarbete samt den positiva inställning hon visat under arbetets gång.

Vi vill även framföra ett stort tack till alla de personer vid de olika socialförvaltningarna som gjort vår studie möjlig genom att de ställt upp och tagit sig tid att låta oss intervjua dem.

Lund den 10 januari 2005

Rose-Britt Hesslekrans & Lena Nilsson

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Att bli förälder är inte bara berikande utan även ansvarsfullt och krävande. Som förälder möts vi av olika krav och signaler från samhället, dels stödjande signaler såsom ekonomiskt stöd med till exempel föräldrapenning med mera samt mödra- och barnhälsovård. Vi möts även av negativa signaler från till exempel arbetsgivare när det gäller att ta ut föräldraledighet eller vara hemma med sjuka barn. Allt detta, tillsammans med det ökande tempot i vårt samhälle, ställer stora krav på oss som föräldrar. Carolyn Webster-Stratton (2004) säger i sin bok *De otroliga åren*:

”Faktum är att detta att uppfostra barn kanske är ett av de svåraste arbeten en vuxen kan åta sig, samtidigt som det också troligen är det arbete som vi blir minst utbildade och förberedda för.” (Inledning)

Synen på föräldraskap har förändrats över tid och vi översköljs nu av budskap från både media och samhället som gör att vi sätter upp en ”idealbild” av hur en god förälder ska vara. Samtidigt som det ställs krav på att vi ska göra karriär, har vi också blivit mer medvetna om att barn behöver stimulans och uppmuntran för att utvecklas positivt.

Vi har under vår praktik stött på barn och föräldrar som förutom alla krav även ”brottas” med andra faktorer i omgivningen såsom arbetslöshet, bostadsproblem, missbruk, psykisk sjukdom med mera, vilket gör att föräldrarna på något sätt brister i sitt föräldraskap.

Det har blivit än mer tydligt för oss att hur vår barndom och uppväxt gestaltar sig till stor del är beroende av vilka föräldrar vi har och deras omsorgsförmåga. Med detta som utgångspunkt tycker vi att det skulle vara intressant att i vår uppsats undersöka vad samhället gör för de föräldrar som är i särskilt behov av stöd i sitt föräldraskap.

I Socialtjänstlagen står det uttryckligen att socialnämnden ska verka för att barn och ungdomar utvecklas gynnsamt i nära samarbete med hemmen. Ett av de stöd som socialtjänsten erbjuder i vissa kommuner är föräldrautbildningar som kan ge föräldrar bra verktyg för hur de kan samspela med sina barn. Sverige har en lång tradition av föräldrautbildning, syftet med utbildningen är att utveckla bättre föräldrabeteende så att barnen mår bättre.

Sverige har också genom ratificeringen av barnkonventionen åtagit sig att följa konventionens artiklar och låta allt arbete med barn genomsyras av dessa. I Barnkonventionens artikel 6 står det bland annat att läsa att stor vikt ska läggas vid barns tidiga utveckling. Artikel 3 p 2 och 3 säger också att konventionsstaterna ska tillförsäkra barn det skydd och omsorg som krävs, samt vidta alla åtgärder som är lämpliga för detta ändamål. Vi har helt enkelt ett samhällsansvar för att barn växer upp under gynnsamma förhållanden.

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka det stöd samhället erbjuder föräldrar, genom att belysa några av de föräldrautbildningar som arrangeras av socialtjänsten och vad dessa vill förmedla som är viktigt i ett gott föräldraskap.

1.3 Frågeställningar

- Varför behövs föräldrautbildning i dagens samhälle?
- Vilket är syftet med utbildningen?
- För vems skull anordnas utbildningen, barnens, föräldrarnas eller samhällets?
- Den modell ni använder er av vad vill den förmedla som är det viktigaste i ett gott föräldraskap?

1.4 Begreppsdefinitioner

Föräldrautbildning

Med föräldrautbildning i vår uppsats, menar vi, föräldrautbildning som pedagogisk modell för att utveckla bättre föräldrabeteende så att barnen mår bättre.

Föräldraskap

Med föräldraskap menar vi interaktionen mellan barn och föräldrar.

Gott föräldraskap

Med gott föräldraskap utgår vi från definitionen i *Bättre föräldraskap* av Magdalena Graff (1996) där hon definierar gott föräldraskap som: ledarskap utan auktoritära inslag, lyssnar på barnens åsikter, tydlig kommunikation, hög nivå av personlig autonomi, tolerans mot skillnader, positivitet, värme och omtanke.

1.5 Metod och urval

I vår studie använde vi oss av en kvalitativ metod, det vill säga personliga intervjuer (Denscombe 2000). Vi valde att intervjua personal inom socialtjänsten som är involverade i föräldrautbildningsverksamhet. Vi intervjuade totalt tio personer; sju socialsekreterare som håller eller kommer att hålla i föräldrautbildningar i socialförvaltningens regi, två socialsekreterare och en psykolog som rekryterar föräldrar till utbildningarna.

Vi började med att ringa till ett antal kommuner där vi visste att det hölls föräldrautbildningar i socialtjänstens regi. Vi ringde även några kommuner som vi hade fått tips om att de eventuellt skulle handha någon form av föräldrautbildning och några kommuner ringde vi ”på måfå”. Vid dessa kontakter fick vi namn och telefonnummer till personer som var involverade i föräldrautbildningar. Intervjupersonerna ringdes upp av oss och efter ett medgivande från deras sida, bestämdes tid för träff, i samtliga fallen på deras respektive arbetsplatser. Efter telefonsamtalet översände vi ett så kallat introduktionsbrev, där vi beskrev vilka vi var och vad som var syftet med vår intervju.

Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer (se bilaga 1), det vill säga, vi hade en färdig intervjuguide med frågor som vi ville ha svar på. I semistrukturerade intervjuer ges en större möjlighet till flexibilitet än strukturerade intervjuer, vilket var önskvärt i vår studie (Denscombe 2000).

Vid samtliga intervjutillfällen använde vi oss av bandspelare, detta för att vi i möjligaste mån ville få med så mycket som möjligt av vad respondenterna sade, då det är svårt att hinna med att anteckna allt som respondenterna säger. Informationen, att vi skulle använda bandspelare, hade vi meddelat i vårt, i förväg utsända, introduktionsbrev. Intervjuerna har sedan transkriberats ord för ord, dock med viss reservation för ord som varit ohörbara eller eventuellt överflödiga som hm, eh och liknande, detta för att underlätta för oss vid vår analys. Vi har meddelat samtliga respondenter att de kommer att erhålla kopior av hela studien då den är klar och godkänd.

Allt material har behandlats konfidentiellt, på respektive utskrift har varje person av-identifierats. Informationen angående hur materialet skulle behandlas, att det skulle behandlas konfidentiellt, fanns med i introduktionsbrevet.

1.5.1 Validitet

Då våra intervjupersoner är kursledare för de föräldrautbildningar vi hade som syfte att belysa, menar vi att giltigheten för studien är stor. Kursledarna är de som har kunskaperna om innehållet i utbildningarna och vad den vill förmedla som viktigast i gott föräldraskap.

1.5.2 Reliabilitet

Då vår studie bygger på personliga möten kan tillförlitligheten bli mindre än om vi till exempel endast studerat modellbeskrivningarna. Även det faktum att vi använde oss av en kvalitativ metod kan resultat av undersökningen bli ett annat om någon annan genomför samma studie och beroende på vilka frågor som ställs.

1.5.3 Reflektioner kring metod och urval

En av anledningarna till att vi valde den kvalitativa metoden, var att vi tror att det hade varit svårt att få fram så detaljerad information som vi önskade om vi valt till exempel kvantitativ metod. Anledningen till att vi valde den semistrukturerade intervjuformen var att det då är lättare att låta den intervjuade tala mer utförligt och utveckla sina idéer om det aktuella ämnet.

Det visade sig vara svårare än vi hade trott att få tag i personer med erfarenhet av att leda föräldrautbildning i socialtjänstens regi, då de i ett flertal kommuner var i uppstartningsfasen. Vi hade en föreställning om att föräldrautbildningar var mer vanligt förekommande.

Urvalet på intervjupersonerna bestämdes utifrån att vi dels ville intervjua de som höll i utbildningarna, men även intervjua personer som rekryterade till utbildningarna. Med anledning av detta valde vi att förutom kursledarna även intervjua en skolpsykolog och två socialsekreterare.

1.5.4 Källkritik

Vi har använt oss av Lee Gleichmanns doktorsavhandling *Föräldraskap mellan styrning och samhällsomvandling* (2004), där hon belyser perspektiv på föräldraskap under fyra decennier. Hon har till sin hjälp bland annat tittat på ett antal av Statens offentliga utredningar. Då vi nedan redovisar de olika historiska faserna är vi medvetna om att detta är en tolkning hon har gjort av utredningarna, därför får detta ses som en sekundärkälla. Vi tycker att det går att urskilja en kritisk hållning i hennes sätt att belysa statens ”inblandning” i föräldraskapet, vår förhoppning är dock att vi i vår historiska framställning kunnat förbise detta.

Vi använde oss av SOU 1997:161 både i den historiska framställningen samt i analysdelen. Med tanke på att det är en statspublikation tycker vi att det finns en trovärdighet och objektivitet i detta dokument.

I ämnet föräldraskap, uppfostran och barn finns det mycket och bra litteratur att gräva ur, vi har dock valt följande böcker: *Det moderna föräldraskapet* av Margareta Bäck-Wiklund och Birgitta Bergsten (2003), *När omsorgen sviktar* av Barbro Hindberg (2001) samt *Barn- och ungdomspsykologi* av Oddbjörn Evenshaug och Dag Hallen (1992). Dessa böcker tycker vi på ett bra sätt beskriver de begrepp vi ville lyfta fram. Även Kjell Hanssons bok *Familjebehandling på goda grunder* (2001) har varit en inspirationskälla för oss under arbetets gång, vi har dock ej refererat ur den i uppsatsen.

1.6 Fortsatt framställning

Vi kommer först att göra en historisk framställning över stöd i föräldraskapet, därefter kommer vi att belysa olika perspektiv på föräldraskap, barn och uppfostran. Nästföljande avsnitt består av två delar, resultat och analys. Där kommer vi att redovisa resultatet av våra intervjuer för att sedan presentera en analys av svaren där vi drar paralleller med vad som sägs i SOU 1997:161, Socialtjänstlagen och Barnkonventionen. Vi avslutar därefter med en diskussion och reflektioner kring uppsatsens ämne.

2. Historisk framställning över stöd i föräldraskapet

Samhällets inflytande i föräldraskapet har under vår historia tagit sig olika uttryck, men det som är mest signifikativt för oss i Sverige är implementeringen av de socialpolitiska reformer på 1930-talet som ligger till grund för den svenska välfärdspolitik. Vi kommer här att beskriva några viktiga hållpunkter ifrån 1930-talet och framåt, i form av kort beskrivning av folkhemsmodellen, några statliga utredningar och Socialtjänstlagen. Dessa får representera de samhällsdiskussioner som varit under den aktuella tidsperioden angående en syn och ett behov från samhällets sida att tillhandahålla föräldrarna mer stöd i sitt föräldraskap än ett ekonomiskt stöd.

2.1 Folkhemsmodellen

Det var på 1930-talet som tankarna om Folkhemmet växer fram för att man ville eliminera den sociala nöden som rådde i landet. Samhället skulle härmed aktivt ta del i bland annat barnens väl och ve. Folkhemstanken byggde på vetenskapliga grunder, förmedlade av de så kallade sociala ingenjörerna med paret Alva och Gunnar Myrdahl i spetsen då frågorna rörde föräldraskapet och barnen. Samhällets uppgift var nu att se till och påverka föräldrar så de gav barn bra mat, kläder och att de uppfostrades på ett ”riktigt” sätt. Från samhällets sida ville man nu ta ett mer aktivt ansvar för barns hälsa, fostran och utveckling, med detta följde också en samhällelig insyn i föräldraskapet (Olsson, red., 1993).

2.2 De första föräldrautbildningarna

För att föräldrarna skulle förstå och utföra det man från samhällets sida önskade ansåg Alva Myrdahl bland annat att föräldrarna skulle utbildas till att bli professionella föräldrar. Det var framför allt mammorna som Alva utsåg till sin målgrupp för sin, så kallade, föräldra-
uppfostran. Detta skulle ske i nära samarbete och under överinseende av professionella eller experter inom området. Alva hade tidigare kommit i kontakt med föräldrautbildnings-
verksamheter i USA, där hon även hade studerat psykologi. Alva startade sin första föräldracirkel år 1931, huvudtemat var barnpsykologi. Alva förespråkade ett nytt synsätt på barn, som inte fanns med i de ”gamla uppfostringsmodellerna” vilka mer utgick från auktoritära medel med tvång och kontroll. Det nya var att de vuxna skulle tolka barnets beteende, ge positiv återkoppling och ge barnen mer utrymme för lek. Alva ville att staten skulle ha en större roll i barns utveckling och fostran, föräldrautbildning var bara ett komplement, det största ansvaret skulle ligga på de professionella inom skola, barnomsorg och barnhälsovård. (Gleichmann, 2004).

2.3 Barnstugeutredningen

Det var först på 1960-talet diskussioner angående behovet av föräldrautbildning tog fart igen. En av anledningarna var bland annat att man såg en möjlighet att förebygga barmisshandel. Diskussionerna landade i några riksdagsmotioner och togs upp i samband med Barnstugeutredningen (SOU 1972:26) som påbörjades år 1968. Barnstugeutredningen presenterade ett förslag till utökad samarbete och koordinering av barnavårdscentralernas och förskolans arbete. Gleichmann menar att i och med Barnstugeutredningens förslag så fick barnhälsovården utökande befogenheter att kontrollera och styra föräldrarna, men även stödja

dem i sitt föräldraskap. Hon pekar på att det i utredningen lyfts fram två utvecklingspsykologiska teorier - Jean Piagets kognitiva och Erik H Erikssons psykoanalytiska. Kritiska röster till utredningen pekade på de negativa effekterna som en tidig separation mellan mor och barn skulle innebära om barnet vistades i tidig ålder inom barnomsorgen och hänvisade till teorier som John Bowlbys teorier. Fokus för utredningen var barnomsorgsverksamheten och dess utformning, ansvarsområde (bland annat ett utökat ansvar för barn i behov av extra stöd) och pedagogiska innehåll. En ny pedagogik presenterades, dialogpedagogiken. Gleichmann (2004) förklarar pedagogiken på följande sätt:

Personalen skulle fungera både som identifikations- och imitationsobjekt för barnet, och förskolan beskrivs som ett komplement till hemmen och den ”isolerade” kärnfamiljen. Samarbetet mellan hem och förskola framhålls som angeläget; det allra bästa är enligt utredningen om det finns en överensstämmelse mellan förskolans och hemmets normer.

(s. 58).

2.4 Barnomsorgsgruppen

År 1978 presenterades betänkandet *Föräldrautbildning. Kring barnets födelse*. (SOU 1978:5), utredningen gjordes av den så kallade Barnomsorgsgruppen. Utredningen hade år 1973 fått i uppdrag av regeringen att, bland annat, undersöka om det fanns ett behov av en allmän föräldrautbildning och hur denna utbildning skulle kunna utformas för att vara tillgänglig för samtliga, framför allt till nyblivna föräldrar men även till föräldrar med barn i förskole- eller skolåldern. Gleichmann (2004) skriver, att motivet till utredningen var att staten inte ansåg sig ha gjort tillräckligt för barnfamiljerna, vare sig via familjepolitiska eller andra åtgärder, för att motverka negativa utvecklingstendenser såsom ökad skilsmässofrekvens, uppfostringsproblem och social isolering. År 1980 kom Barnomsorgsgruppens slutbetänkande om föräldrautbildning, *Barn och vuxna*. (SOU 1980:27), men redan år 1979 beslutade riksdagen om en utbyggnad av föräldrautbildningen för blivande och nyblivna föräldrar.

2.5 Socialtjänstlagen och LVU

År 1982 kom Socialtjänstlagen och Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). De ersatte tidigare 1960-års Barnavårdslag. I och med de nya lagarna utökade samhället sitt ansvar för barn och unga. Socialtjänstlagen betonar att ansvaret ska ske tillsammans och i samförstånd med föräldrarna och betydelsen av nära samarbete med föräldrarna betonas särskilt. Kan detta dock inte ske och barnet eller den unge utsätts för

någon form av ”påtaglig risk” (LVU 2 §) för att skadas eller utsätter sig själv för ”påtaglig risk” att skadas (LVU 3§), kan samhället besluta att omhänderta barnet eller den unge.

I Socialtjänstlagen, 5 kap. 1 §, står det att Socialnämnden skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden. De har även ett ansvar för de barn och ungdomar som visar tecken på en ogynnsam utveckling. Då ska föräldrarna återkommande erbjudas stöd och hjälp. Enligt Socialtjänstlagen ska inte inriktningen vara att ta över människornas ansvar utan man ska frigöra och utveckla den enskildes egna resurser. (Norström & Thunved, 2003). Vid revideringar som har gjorts av Socialtjänstlagen sedan dess tillkomst har det skett en förändring av fokus från familjeperspektiv till ett mer tydligt barnperspektiv. (Lundström, 1996)

I 14 kap. 1 § i Socialtjänstlagen uppmanas allmänheten att anmäla till Socialtjänsten om de misstänker att ett barn far illa. Motiven för en ”anmälningsuppsmaning” till allmänheten var bland annat att så tidigt som möjligt kunna ingripa om ett barn far illa samt att få oss samhällsmedborgare att känna ansvar för alla barns väl och ve. (Andersson & Hollander, 1996).

2.6 Barnkonventionen

För att stärka barns rättigheter antog Förenta nationernas generalförsamling år 1989 konventionen om barnets rättigheter, som Sverige var bland de första länder att underteckna och ratificera. Vilket innebär att Sverige därmed har en skyldighet att se till att den svenska lagstiftningen överensstämmer med konventionens artiklar (Ewerlöf & Sverne, 2002). Sverige har även ett internationellt ansvar för barns rättigheter. I artikel 3 i konventionen står det att barnets bästa ska komma i främsta rum vid samtliga åtgärder som rör barn. I Sverige finns det förslag på att denna princip ska lagfästas och integreras i samtliga beslut, även om beslutet inte direkt utan indirekt rör barn (Utrikesdepartementet, 2002). I Socialtjänstlagen genomsyras Barnkonventionens artikel 3 sedan år 1998 i 1 § (Ewerlöf & Sverne, 2002). Vi tar här upp några av de artiklar i barnkonventionen som berör stöd i föräldraskapet: Artikel 6 handlar om att barns rätt till överlevnad och utveckling. I dessa begrepp läggs barns rätt till basala behov såsom mat och kläder, men även barns rätt till trygghet och välfärd (Rasmusson, 2003). Artikel 18 handlar om föräldrars ansvar för barns uppfostran och utveckling, och vad staten kan göra för att främja detta. I artikel 19 talas det om ”sociala program” som ska erbjudas de föräldrar som brister i sin omsorgsförmåga. Artikel 24 berör

även vilka åtgärder som bör erbjudas inom hälso- och sjukvården, till exempel föräldrarådgivning och information angående barnhälsovård (Utrikesdepartementet, 2002).

2.7 Stöd i föräldraskapet

År 1997 kom en utredning om föräldrautbildningar, slutbetänkandet *Stöd i föräldraskapet*. (SOU 1997:161). Utredningen föreslår att begreppet *föräldrautbildning* byts ut mot *stöd i föräldraskapet*, för att kunna inkludera andra komponenter än vad som kan förknippas med begreppet föräldrautbildning som kan uppfattas snävt och ge fel associationer.

Utredningen pekar på de förändringar som har skett i familjestrukturen och med de, som utredningen uttrycker, komplicerade familjemönster som följd. Kontakten mellan generationerna har även minskat av olika anledningar och nya former för nätverk och möjligheter till mötesplatser är av stor betydelse för dagens föräldrar för att de ska kunna sig trygga i sin roll. Samhället ska, med hjälp av bland annat föräldrautbildningar, skapa forum för möten mellan föräldrar och experter för diskussioner om bland annat barnuppfostran, normer och värderingar förknippade med detta. Samhället ska även tillhandahålla föräldrar information angående barns olika utvecklingsfaser och barns behov av omsorg, kärlek och vård. Det poängteras i utredningen att ett av de viktigaste målen är att stärka föräldrarna och ta till vara på föräldrarnas egen kompetens. Men, det framgår också att det yttersta syftet med stöd i föräldraskapet är att förebygga problem som annars kan drabba barnen.

Det framgår också att det finns en humanistisk strävan och en samhällelig vinst i att stödja föräldrarna, framför allt med förebyggande arbete, för att minska framtida problem för barnen i form av icke fullgod skolgång, missbruk och kriminalitet. För att ett barn ska utvecklas gynnsamt har samhället ett ansvar att stödja föräldrarna och föräldrarna har en skyldighet att ge barnet goda uppväxtvillkor.

3. Föräldraskap, barn och uppfostran

I det här avsnittet kommer vi att, med hjälp av böckerna *Det moderna föräldraskapet* av Margareta Bäck-Wiklund och Birgitta Bergsten (2003), *När omsorgen sviktar* av Barbro Hindberg (2001) samt *Barn- och ungdomspsykologi* av Oddbjörn Evenshaug och Dag Hallen (1992) belysa olika perspektiv på föräldraskap, barn och uppfostran. Detta för att ge läsaren en överblick över vad som kan inrymmas i de olika begreppen.

3.1 Föräldraskap

I boken *Det moderna föräldraskapet* redovisas viktiga funktioner för familjen i dagens samhälle. Den skall vara en plats där känslor fritt kan uttryckas, där det finns en förutsägbarhet och där struktur råder samt en plats där familjemedlemmarnas känslor bemöts och tolkas på ett respektfullt sätt. Föräldraskapet går inte bara ut på att förstå barnets behov utan även att kunna svara emot samhällets och omgivningens krav. Barn är inte bara en privat angelägenhet vilket visar sig genom de lagar och stödsystem som finns i samhället. I boken redovisas ett antal intervjuer där resultatet visar att föräldrars övergripande mål med fostran är att barnet skall utvecklas till en laglydig samhällsmedborgare. En viktig aspekt för att uppnå detta är att ge barnet trygghet. De intervjuade föräldrarna talar om olika sorters trygghet, bland annat trygghet i familjen, materiell trygghet, trygga relationer till sina föräldrar men även en ”yttre trygghet” som innebär att barnet skall utveckla kompetenser för att få goda levnadsvillkor. Den inre tryggheten framställs också som viktigt för att barnet skall kunna utveckla självkänsla, självständighet och social kompetens. Författarna påpekar också att, i studien, är gränssättning en central, men svår, del i föräldraskapet som lyfts fram av de intervjuade föräldrarna. De talar dels om kortsiktig gränssättning som kan uppstå i en akut situation men också långsiktig gränssättning där det mer handlar om de gränser som skapas för att ”hålla barnet på rätt kurs” (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2003)

I boken *När omsorgen sviktar* diskuteras begreppet föräldrars omsorgsförmåga, på begreppet omsorgsförmåga finns olika tolkningar. Begreppet inrymmer saker som, att uppfostra, att tillfredsställa barnets behov och urskilja dem från sina egna, kunna sätta dessa före sina egna behov samt att se till att barnet utvecklas så gynnsamt som möjligt. En annan viktig uppgift är att kunna sätta gränser, för detta behöver föräldrar kunskap om vad ett barn bör klara eller inte

klara i en viss ålder, för att kunna avgöra vad som är farligt eller olämpligt. Viktigt är också att föräldrarna kan sätta gränser utan att använda våld, bestraffningar eller hot.

I en familj där omsorgsförmågan är god råder en tydlig och ärlig kommunikation, man känner tillit och respekt för varandra och det finns flexibla och ändamålsenliga regler. Föräldrarnas omsorgsförmåga bestäms förutom av deras bakgrund och personlighet också av det sociala nätverk som omger dem. Om föräldrarna sviktar kan nätverket utgöra en viktig resurs när det gäller barnets utveckling. Även egenskaper hos barnet, som gör det mer eller mindre svårskött har betydelse. Dessa faktorer kan var för sig antingen utgöra risker eller innebära skydd för individen. Sist men inte minst ska bristen på anknytning nämnas som en riskfaktor. Brister i samspelet ska alltid ses som en varningssignal. (Hindberg, 2001)

3.2 Vad är uppfostran?

Enligt boken *Barn- och ungdomspsykologi* finns det två perspektiv på uppfostran. Ett där synen går ut på att det är en utvecklingsprocess där föräldrarnas främsta uppgift är att se till att barnets utveckling utsätts för så få störningar som möjligt. Det andra perspektivet ser att föräldrarnas uppgift är att forma barnet efter de mål de har. Båda dessa synsätten innebär att man gör barnet till ett objekt som den vuxne gör något med. I själva verket är ju förhållandet mellan den vuxne och barnet en jag-du-relation. Det är ett samspel mellan den vuxne och barnet som innebär att den vuxne inte bara påverkar barnet utan också blir påverkat av barnet. (Evenshaug & Hallen, 1992)

Uppfostringssituationen kan ses som en pedagogisk triangel där barnet och den vuxne är två faktorer, men där det dessutom finns en tredje faktor, innehållet i relationen. Det vill säga saker som kunskaper, attityder, normer och värderingar som man vill att barnet ska tillägna sig. Detta innebär ett stort ansvar för den vuxne. Den vuxne är den som är mest mogen och erfaren och har därför ett ansvar för att barnet utvecklas till att så småningom kunna ta över ansvaret för sig själv. Den vuxne väljer vad den vill förmedla till barnet av sin kultur och livsstil. Familjen kan sägas fylla en filterfunktion för barnet, den förmedlar kulturens och samhällets värderingar och normer. De erfarenheter barnen gör i sin familj kommer att styra dess tolkning och bearbetning av andra socialisationsfaktorer (Evenshaug & Hallen, 1992)

I boken *Barn- och ungdomspsykologi* refereras till Diana Baumrind som har utvecklat ett antal typer av föräldrars mönster för uppfostran, det auktoritativa föräldrskapet, det

eftergivna samt det försummande föräldramönstret. Det auktoritativa föräldraskapet utmärks av hög grad av kontroll och krav men också en hög responsivitet, det vill säga omgivningens förmåga att ge snabba och passande reaktioner på barnets signaler. Tvåvägskommunikation och ömsesidighet när det gäller bland annat rättigheter och ansvar betonas. Barn som växt upp med dessa föräldramönster visar överlag större socialt ansvar och självförtroende. Det visar sig också att barn med denna föräldrabakgrund kan uppvisa bättre skolresultat.

Det eftergivna föräldramönstret kännetecknas av få krav och liten kontroll men relativt hög responsivitet. Barn till dessa föräldrar uppvisar generellt sett fler negativa drag, där aggression tycks vara ett drag man ofta möter hos dessa barn. Saknad av oberoende och förmåga till att ta ansvar är också egenskaper som dessa barn uppvisar. Det försummande föräldramönstret karaktäriseras av både låg responsivitet och låga krav. Barn som växt upp med detta föräldramönster kan uppvisa allvarliga störningar i förhållande till andra vuxna och jämnåriga och har även en benägenhet till asocialt beteende i tonåren. Detta föräldramönster kan snarast betecknas som bristande omsorg om barnen (Evenshaug & Hallen, 1992).

3.3 Det tidiga samspelet

Det lilla barnet är beroende av att personer i dess närmaste omgivning kan ge både fysiskt och psykiskt stöd. Barnet är emellertid en aktiv individ som också påverkar de vuxna. Olika faktorer hos barnet kommer att påverka vilken omsorg det får. Faktorer som aktivitetsnivå, regelbundenhet, anpassning efter förändringar, uthållighet och uppmärksamhet med mera är olika faktorer som påverkar samspelet med den vuxne.

John Bowlby har utvecklat en anknytningsteori där han menar att barnet är förprogrammerat till att skapa en känslomässig bindning till någon vuxen. Syftet med anknytningen är att upprätthålla en fysisk närhet till vårdaren som skydd mot faror. Förutsättningen för att barnet ska knyta an är att det finns en vuxen som är mottaglig och känslig för barnets signaler. Om anknytningsprocessen utvecklas gynnsamt kommer barnet så småningom att använda sig av den vuxne som en trygg bas varifrån det kan utforska omvärlden. Beteendestörningar och utvecklingsproblem längre fram i livet har ett klart samband med en otrygg anknytning. (Evenshaug & Hallen, 1992).

4. Redovisning av intervjuerna och analys

Vi besökte totalt fyra kommuner i Skåne, i tre av kommunerna pågick föräldrautbildning och i den fjärde kommunen var de på väg att starta upp sin verksamhet.

Kommunerna var av varierande storlek, två var storstadskommuner och två var småstads kommuner. I de två storstadskommunerna visade det sig att de flesta föräldrar rekryterades till föräldrautbildningen via socialtjänsten medan det i småstadskommunerna var övervägande intresseanmälan från föräldrarna själva eller rekrytering via BVC, förskola, skola eller BUP.

Vi kommer först att presentera det samlade resultatet av svaren och därefter gå över till analysdelen. Beskrivning av de olika föräldrautbildningsmodellerna finns i bilaga 2.

4.1 Framställning av svaren från intervjuerna

4.1.1 Varför behövs föräldrautbildning i dagens samhälle?

Genomgående i svaren är att de som blev intervjuade trodde att det var svårare att vara förälder idag. Dels på grund av att man som förälder utsätts för större krav i sitt föräldraskap, det finns ett stort utbud och informationsflöde som kan vara svårt att sälla i. Det är inte lika tydligt idag vilket som är den vuxnes roll och ansvar. Det framkommer också att en aspekt kan vara att man idag lever längre ifrån varandra, man har inte sitt nätverk på nära håll, det är inte lika självklart idag att mor- och farföräldrar finns nära och kan stötta och avlasta.

För där är ju, många av de föräldrarna som har slagit sina barn, de älskar ju verkligen sina barn, de gör allt för sina barn, samtidigt har de slagit pådem, sådet är ju en paradox. Sånär vi hör dem här såär det ju maktlösa föräldrar som har slagit, de var hälften såstora som sin treåring egentligen i sin egen bild. De hade inget annat val; vad gör jag, jag får inte stopp på han, dåslår man till. (Kursledare 1, FUP)

Därför att vi tror att det är svårare att vara förälder idag, pågrund av att det är mycket olika, förr styrde traditionerna mer i familjerna. Idag såställer vi mycket större krav påföräldrar, att vara förälder idag är svårare för att det är inte sågivet, vad barnet ska bli, vad de ska göra, fritidsintressen, det ställer mycket större krav påbarnen. Barn har mycket svårare val idag. (Kursledare 1, Cope)

För att många föräldrar är fruktansvärt fartblinda och ser inte hur det är och vet inte hur de ska göra, de har fastnat i ett mönster som är destruktivt som de inte kan ta sig ur utan att det är någon som hjälper dem att titta pådet från ett annat håll, de gör som de alltid har gjort och förstår inte varför det blir såddigt och lägger ofta skulden påbarnet. (Socialsekreterare 2)

4.1.2 Vilka föräldrar är i behov av utbildning?

I svaren framkom det två olika perspektiv, en grupp var föräldrar som själv sökte sig till föräldrautbildning för att de upplevde att det fanns problem, den andra gruppen var föräldrar där professionella såg att det fanns ett behov av föräldrautbildning.

Utbildningen vänder sig generellt sett till alla föräldrar, i svaren framkom att det idag finns en stor osäkerhet i föräldrarollen och många föräldrar är i behov av vägledning:

Vi lever inte nära våra egna föräldrar, förr tror jag mycket så att man lärde, dels så stötte man och hjälpte varandra när man var närmare varandra. Så är det inte idag, plus att vi lägger mycket ansvar på förskolan och skolan för fostran av våra barn, så att vi är lite osäkra på hur vi ska göra, vad är rätt och vad är fel? Det finns andra personer inne som så kallat är professionella, så jag tror alltså att många föräldrar är osäkra på sin föräldraroll, för det tänker vi också på här. Många föräldrar har gjort bra saker men de är osäkra på om de gjorde rätt och har dåligt samvete för att de var för bestämda till exempel och där de liksom fick bekräftelse på att de gör bra saker. (Kursledare 2, W-S)

4.1.3 På vilka grunder och hur rekryteras föräldrarna till utbildningen?

På frågan om på vilka grunder föräldrarna rekryterades till föräldrautbildning framkom det att om rekryteringen gick via skolan så var det oftast för att barnet uppvisade någon form av beteendestörning som gjorde att det inte fungerade i skolan. Gick det via socialtjänsten så sågs det ofta som en insats i familjen för att man såg att det fanns brister i föräldraskapet. I dessa fall framgick det också att det ibland förutsatte ett visst motivationsarbete med föräldrarna för att få dem att delta.

/.../då är det ju där det känns att det här är ett barn som har svårigheter, och då man måste bemöta dem på ett speciellt sätt och att föräldrarna behöver stöd i det här. (Skolpsykolog)

Att barnen har någon form av beteendestörning samt att föräldrarna uttrycker att de har någon form av problem med barnen och där vi kan se att detta kunde passa bra.. (Socialsekreterare 1)

I svaren framkom det främst två olika sätt att rekrytera till föräldrautbildning, ett sätt var via skolan av förskole- eller skolpsykolog, det andra sättet var via socialtjänsten, antingen genom att familjen fått en anmälan på sig eller att det under utredningens gång visade sig att det fanns ett behov av föräldrautbildning. Det framkom också att man lägger ut broschyrer på förskolor, skolor, BVC och BUP och på det sättet får intresseanmälningar till föräldrautbildningen.

Remisser från socialsekreterare, det är en insats oftast. Fast idag har vi, finns det också möjligheter att vi får in en intresseanmälan, så det behöver inte gå via socialtjänsten man kan komma utifrån också men det är ett fåtal och det är utifrån om vi har plats. (Kursledare 3, TG)

/.../ En del kommer hit som anmälan kring andra saker kanske, bekymmer i familjen, och att under utredningen det visar sig att det finns problem just i relationen och samspelet mellan de olika familjemedlemmarna, och att man jobbar pådet. (Socialsekreterare 2)

4.1.4 Vilket är syftet och målet med utbildningen?

I svaren på denna fråga framkom det två olika perspektiv, ett före och efter perspektiv. Dels fanns det ett förebyggande syfte där man hade som mål att stärka och förbättra föräldraskapet genom att ge föräldrarna redskap att hantera sina barn innan problemen växte sig för stora.

Jag ser det att det är förebyggande, att gå in och stötta tidigt innan problemen växer sig så stora så att det blir för svårhanterligt., (Socialsekreterare 1)

”Efterperspektivet” visade sig i de svar där man talade om att det redan fanns så mycket beteendestörningar hos barnen att situationen i skolan och hemmet var ohållbar, eller där föräldrarna var anmälda för misshandel och blev rekommenderade att delta i en föräldrautbildning.

Syftet är rätt klart, minska beteendestörningar hos barn och öka självkänslan hos föräldrarna. (Kursledare 1, W-S)

Mycket är att stärka föräldrarna och att få en annan relation till sina barn, att de ska få redskap, vad som är allra tydligast med de föräldrarna som har slagit sina barn, för då går ju myndigheten in och säger: ni får inte slå barn, men ok vad gör man istället, för en del hamnar i återvändsgränd där de inte hittar något annat..

(Kursledare 1, FUP)

När det gällde målet med föräldrautbildningen uppgav de flesta att det var att föräldrarna ska bli stärkta i sitt föräldraskap och kunna ta hand om sina barn. En utav respondenterna uttalade också tydligt att målet var också att inte belasta socialtjänsten med fler placeringar.

Målet är ju att föräldrarna ska känna sig nöjda som föräldrar och klarar av sin föräldraroll. (Socialsekreterare 1)

Det är detsamma och ge konkreta verktyg för att kunna hantera svåra situationer och bryta de här negativa spiralerna som ofta uppstår. (Kursledare 1, W-S)

4.1.5 För vems skull anordnas utbildningen, barnens, föräldrarnas eller samhällets?

På den här frågan framkommer det att alla i stort sett anser att föräldrautbildning behövs av alla tre anledningarna. Det framkommer dock att det ytterst är för barnens och föräldrarnas skull.

Det påpekas att barnen mår dåligt när det inte fungerar hemma eller i skolan men också att de föräldrar vars barn har beteendestörningar far illa. De upplever att ingen lyssnar på dem och att skulden för barnets beteende ofta läggs på dem. Detta leder till föräldrastress, vilket i sig är en psykisk ohälsa och därmed också skapar ohälsa i hemmet.

En av respondenterna framhöll också att det blir lättare för föräldrarna att skilja ut intellektuell och social förmåga. Många föräldrar tror kanske att barnet inte fungerar i skolan för att det inte är så begåvat. Får de hjälp att skilja ut barnens beteende inser de kanske att social förmåga inte alltid är kopplat till intellektuell förmåga.

Av svaren framgår det också att man anser att det finns en stor samhällsvinst att göra. Dels finns det de fall där man tidigt kan se att föräldrarna brister i sitt föräldraskap. Där man kan se att genom att ge de här föräldrarna redskap att möta sitt barn kan man kanske förebygga kraftiga beteendestörningar, vilket i sin tur besparar samhället vidare insatser. För de barn där det redan finns beteendestörningar finns det stora vinster att göra om man kan få barnen att fungera bättre i skolan. En stor vinst är också att föräldrautbildning kan bygga ett gott samarbete mellan föräldrar och skola. Genom att ge föräldrarna utbildning kan man enas om en samsyn kring barnet, resonera kring problemen och kanske komma fram till metoder som går att använda både hemma och i skolan

Ja, det är ju en svår fråga. Om du vill ha mitt perspektiv så är det ju för barnens och föräldrarnas skull framförallt, därför att de här barnen far jätteilla i, om vi ska kalla det för samhällssystemet. Det är inte anpassat för de här barnen och föräldrarna far också illa därför att de upplever oftast att ingen förstår dem, lyssnar på och ofta att skulden läggs på dem. Det är deras fel att inte deras barn kan uppföra sig. Sen samhällsekonomiskt så är det stora vinster om man kan få barn som också fungerar i skolan för den här utbildningen bygger ju också på att bygga ett gott samarbete med föräldrar och skola.. (Kursledare 2 , W-S)

Jag kan nog säga att det är för alla tre. Om de inte får tidig hjälp så finns det ju risk att de får kraftiga beteendestörningar och sedan det påverkar ju samhället i stor med kriminalitet och sådana saker. Barnen mår ju också dåligt när det inte fungerar hemma, föräldrar mår dåligt, både barn och föräldrar. För att de ska kunna få en bättre kommunikation, barnen ska kunna känna sig trygga, det ska bli en bättre stabilitet, tydligare gränser. (Socialsekreterare 1)

4.1.6 Vad händer om inte en förälder fullföljer utbildningen?

De flesta föräldrar som hade påbörjat någon av föräldrautbildningarna hade även fullföljt dem. Då utbildningarna har lite olika upplägg och vänder sig, både till de föräldrar som anmäler sig själva till utbildningarna och till de föräldrarna som blir rekryterade via socialförvaltningen, såg en av kursledarna en koppling mellan hur föräldrarna hade blivit rekryterade och i vilken mån de fullföljde utbildningen:

Alltså min erfarenhet är ju att de föräldrarna som rekryteras via socialtjänsten är de som uteblir eller hoppar av i större utsträckning än normalfamiljerna. (Kursledare 1, Cope)

Även om föräldrautbildningen är en insats som bygger på frivilligt deltagande, hade det ibland försiggått någon form av motivationsarbete, av socialsekreterarna, före utbildningsstarten, med de föräldrarna som var rekryterade via socialförvaltningen. Skulle ändå någon av föräldrarna signalera att hon eller han inte kunde, orkade eller ville fullfölja utbildningen fanns det en ödmjukhet och flexibilitet hos kursledarna:

Nej, det blir inga repressalier, vi remitterar tillbaka till socialsekreteraren om de inte har fullföljt och frågar om de kan bli erbjudna vid ett annat tillfälle. (Kursledare 1, FUP)

Eller så kan de bli erbjudna något annat, det kan ju vara så att man tänker och man vill, men av olika anledningar så – nej det passade inte mig, eller det funkar inte av praktiska skäl och då kan man ju bli erbjuden en enskild kontakt. (Kursledare 2, FUP)

Eller att man väntar till nästa termin, det händer också (Kursledare 3, FUP)

Det händer ingenting, det som händer är ju att det sker ingen förändring. Sen tror jag, att vad vi gjorde också det var ju inte alla som var motiverade, de hade mer eller mindre kraft och ork att genomföra, för det är rätt så krävande, även hemma när man går den här utbildningen. Då hade vi, med vissa föräldrar, enskilda samtal där vi peppade dem och försökte fokusera på vissa saker som vi lärt ut i föräldrautbildningen som de hade haft svårt för att greppa och förstå. Hur ska jag göra och varför ska jag göra så här? Säkörde vi det om igen, jag tror att det hade en bidragande orsak till att de faktiskt fullföljde. Att man fångar upp dem när de är ledsna och trötta på sin situation. (Kursledare 2, W-S)

Socialsekreterarna hade dock ett annat ansvar att ta hänsyn till om inte föräldrarna fullföljde utbildningen, nämligen ansvaret för barnen. Anledningen till att socialsekreterarna rekryterade föräldrarna till föräldrautbildningen kan ju försiggått av en anmälan enligt Socialtjänstlagen:

Det kan ju vara så till exempel, att man har haft en 1:1-utredning och att man har föreslagit detta, man ser att föräldrarna har stora brister i föräldraförmågan och så men då är det ju mer ytterligheter så att säga. Det är ju möjligt då att om, till exempel, föräldern inte fullföljer och man då får göra en ny bedömning. Den risken kan ju finnas och utreda, så att säga, annan möjlighet till hjälp eller att utreda igen hur behovet ser ut. (Socialsekreterare 1)

En annan socialsekreterare påtalade också vilka följderna skulle kunna bli, om problemen i familjen fortsatte eller om de förvärrades, då skulle man kunna hamna i en situation där det blir aktuellt med en placering av barnet utanför familjen.

4.1.7 Ingår utbildningen i någon mer långsiktig planering?

För de föräldrar som rekryteras via socialförvaltningen bekräftar de två socialsekreterarna att utbildningen kan vara en form av insats enligt Socialtjänstlagen och ingå i en långsiktig planering:

Det kan det ju göra i de ärenden som kommer från oss, det kan det ju göra och att man knyter ihop det med någon annan form av insats. Det är inte omöjligt, till exempel, stödfamiljer eller någonting annat. (Socialsekreterare 1)

Ofta sågör den ju det, ibland är det såatt man tänker att det är bara det här som behövs, men under tiden man har kontakt med [...] såhar vi ju uppföljning där vi är med och när man avslutar en kontakt såhar man ett avslutningsmöte. Dels för att avrunda den kontakten, men ocksåför att se finns det ett ytterligare behov, är det någonting annat som vi behöver hjälpa till med, såman kan fortsätta med det, ibland är det en del i en större planering. (Socialsekreterare 2)

En av respondenterna säger att i deras kommun har de bestämt att föräldrautbildningar ska finnas för samtliga föräldrar i kommunen och att det är en del i ett långsiktigt och förebyggande arbete som ska drivas tillsammans med skolan.

Några av kursledarna sade att utbildningen inte ingår i någon långsiktig planering, dock finns det inslag i själva utbildningen där man gör uppföljningar efter en viss tid och olika former av utvärderingar. Bland annat:

/.../ titta påvad man haft för nytta av föräldrautbildningen, vad har det lett till för förändringar, är det andra saker som har haft betydelse för att man i såfall har det bättre idag? (Kursledare 2, W-S).

I samtliga modeller verkar det också finnas en önskan om att föräldrarna själva ska bilda ett nätverk eller som en av socialsekreterarna benämner det:

/.../, sedan är tanken att de ska bli självhjälpsgrupper, alltsåatt de ska fortsätta att träffas själva, är tanken, såatt de bildar ett nätverk. Det får de börja träna påredan under utbildningen att ta kontakter med varandra. (Socialsekreterare 2)

4.1.8 Hur har Ni kommit fram till att använda Er av just denna modell?

Det finns olika anledningar till varför de olika kommunerna har kommit fram till just den modellen de använder. Två av kursledarna, från två olika kommuner, som båda använder sig av Webster-Stratton modellen, svarade att ett tungt vägande skäl till att de har valt just den modellen är för att den är en Blueprintmodell, vilket betyder att den är forskningsbaserad.

De tre kursledare som använder sig av Magdalena Mattsons omarbetade version av Mellow Parenting, berättade att de i sin kommun har prövat sig fram med olika modeller och kommit fram till att den de använder i dag fungerar bäst för dem och deras familjer.

Vi har ocksågått grundutbildningen i Webster-Stratton, men, jag måste säga att den här är mer användbar, den är enkel att hantera och den kan appliceras påmånga olika typer av familjer, passar bra in i kommunal verksamhet. (Kursledare 1, FUP)

I en av de två kommunerna som använder sig av Webster-Stratton modellen, där berättade kursledaren att de:

Vi jobbar ju i en verksamhet där många föräldrar tidigare kom påöppen mottagning och vi utvärderade kontinuerligt verksamheten och när vi ställde frågan, vad skulle ni önska mer av så var det många som tog upp föräldrautbildning. Så utifrån det tittade vi på vad det fanns för föräldrautbildning, sen fick vi genom xxxxxxx i xxxx information om den här utbildningen. Och utifrån att det är mindre grupper, det är specifikt riktat mot de här barnen och framförallt att det är den föräldrautbildning som är mest beforskad, den är till och med blueprint. Men också att det var möjligt att gå just dåvar det möjligt att anmäla sig till utbildningen. Men vi tyckte om upplägget utifrån det att den är väldigt strukturerad, att den är manualstyrd men också att den bygger mycket på det positiva, att ge beröm. (Kursledare 2, W-S)

Även kommunen, som använde sig av Cope-modellen, hade testat sig fram till den modell de använder sig av idag, men varför det blev just Cope, säger en av kursledarna var en ren slump.

4.1.9 Den modell Ni använder i Er föräldrautbildning, vad vill den förmedla som är det viktigaste i ett gott föräldraskap?

Det gick inte att urskilja något mönster utifrån kursledarnas svar, om det fanns några större diskrepanser mellan de olika utbildningsalternativen, utan samtliga var ganska samstämmiga. Fyra av respondenterna nämnde vikten av att ge föräldrarna verktyg, redskap och strategier för att kunna få ett bättre samspel med barnet och att kunna hantera framför allt barnets problembeteende på ett bättre sätt. Här handlade det ofta om problem med gränssättning:

/.../ Många resonerar såhär, det är gränssättningen, det är det som är problemet, min unge lyder inte. Det är inte så enkelt, att säga till dem då det har de ju provat, man har höjt tonläget och så i vilken ände ska man börja då Enligt det här så handlar det ju om att observera, se din unge, berömma och så vidare, allt det vi har pratar om, för att längre fram, och på den vägen måste man se positiva saker. För många tycker att min unge är ganska förskräckliga och gör mycket tokigt. Det gnälls från skolan eller Att ge dem hopp att orka se det som är bra och ge dem hopp om att det går att förändra, det behöver inte vara såhär, det går att ändra på saker, för det kan ju också kännas bra./.../ (Kursledare 2, FUP)

/.../ De jobbar mycket med att kunna sätta ädresrelevanta gränser och att kunna behandla, det tycker jag är ganska viktigt att, ju äldre ungdomen blir, att de ges ett större förhandlingsutrymme och ett större ansvar. Vi ser ofta föräldrar som antingen inte har några gränser alls, den unge gör precis som den vill eller så är det grymt rigida regler som skulle passa för en tioåring, som de försöker sätta på en femtonåring och då smäller det, det blir ju inte bra./.../ (Socialsekreterare 2)

Det som samtliga var eniga om var att viktiga egenskaper i ett gott föräldraskap är; förmågan att kunna se barnet, se de goda sidorna hos barnet, se och uppmuntra det positiva, berömma barnet, förmedla värme och engagemang för barnet.

Det är ju det här att göra saker med sina barn, ha det bra tillsammans och att komma ihåg att belöna och bekräfta för det är vi ganska dåliga på. Vi är mycket uppmärksamma på när våra barn gör fel saker. Vi är inte lika bra på att vara uppmärksamma när de gör bra saker. Bli uppmärksam på det att bekräfta och berömma, det är det som jag tycker är den stora vinsten med den här föräldrautbildningen, att fokusera på de sakerna. För det är där vi växer, både som vuxna och som barn. (Kursledare 2, W-S)

En god förälder bör också se sin egen del i problematiken:

/.../ den unge kan förändra hur mycket som helst, förändrar inte föräldern sig såkvittar det var den unge gör. Det är växelverkan mellan ungdom och förälder för att få det att fungera, det krävs arbete och förändring från förälderns sida, givet för att det ska bli en förändring. /.../ det kommer att krävas en förändring hos er alla, man kan inte säga att det bara är "Lisas" fel; för ni är en del i en familj och ni gör olika saker som påverkar varandra som gör att just ni har det som ni har det. Gör du någonting annorlunda, kommer "Lisa" att göra någonting annorlunda och tillsammans kommer ni att få det annorlunda. /.../ (Socialsekreterare 2)

/.../ Sen har vi ju en del föräldrar i grupp, efterhand så insår både dem och vi, att det är inte så mycket bekymmer med barnet, men de har väldigt bekymmer med sig själva och sitt föräldraskap. (Kursledare 1, FUP)

Intentionen med föräldrautbildningen var också att stärka föräldrarna att tro på sig själva, lita på sina egna resurser, utveckla och stärka sin förmåga för att kunna uppnå ett gott föräldraskap.

4.1.10 Vad utmärker en god förälder?

Respondenterna skulle nu utgå från sig själva och i svaret låg det nu, till skillnad från föregående fråga, ett större fokus på acceptansen av den egna otillräckligheten:

... då får man väl gå till sig själv, att kunna acceptera att man gör fel och att man gör sitt bästa för att försöka göra någonting åt det och att alla gör fel kontinuerligt i alla ådrar. (Kursledare 1, W-S)

Vad ska jag säga, lyhördhet, förmåga att reflektera både kring sig själv och sin tonåring och det som händer, förmåga att ta hjälp när man inte klarar ut det. (Socialsekreterare 2)

En god förälder kan ju också se sina begränsningar, alltså det är ju också viktigt, tänker jag (Kursledare 3, FUP)

/.../ att ha lite blick på sig själv och kunna se om man, inte ha för dåligt samvete utan se att så här orkar jag och stå för det. /.../ (Skolpsykolog)

Störst fokus lade dock samtliga kring vikten av att positiv förstärkning, se sitt barn, se barnets behov, se till barnets bästa, ge barnet utrymme och skapa tid tillsammans.

/.../ i grunden så tycker jag att ett gott föräldraskap framförallt är att det finns värme och gemenskap mellan barn och föräldrar, det är ju det som det bygger på först och främst. Och jag tycker det är viktigt att ha tid för sina barn och sen är det att ge beröm att ge uppmärksamhet, att ge uppmärksamhet är ju också att bekräftas. Och tydlighet, att vara tydlig med vad som gäller /.../ (Kursledare 2, W-S)

/.../att ha roligt med sitt barn, att hitta gemensamma intressen, det tycker jag är rätt så viktigt, att det finns chans till både gemenskap och så att vara fast så man inte bara släpper sina barn utan att det finns något som håller i livet. (Skolpsykolog)

En av respondenterna talade om trygghet, stabilitet, känslomässig värme, stimulans och vikten av förutsägbarhet. Trygghet togs upp av ytterligare några som viktigt, stimulans togs endast upp av en respondent till likaså värme. Endast två av respondenterna svarade att kärlek utmärker en god förälder, kärlek i kombination med gränssättning.

Jag tycker också föräldern ska kunna samarbeta med sitt barn, en förälder som också kan sätta tydliga gränser, tala om vad som är fel och stå för det samtidigt som man förmedlar kärlek till sina barn och visar att man älskar dem. Man kan älska trots att man ger gränser. (Kursledare 2, Cope)

De respondenter som hade erfarenheter med tonåringar och dess föräldrar betonade också vikten av att inte gå in i ett kompisskap med sin tonåring utan vara medveten om att man är förälder och inte kamrat.

4.1.11 Tror Ni att det går att utbilda sig till att bli en god förälder?

Samtliga respondenter trodde att det gick att förändra och förbättra sin föräldraförmåga med hjälp av en föräldrautbildning och de var övertygade om att det gick att bryta gamla mönster om man fick hjälp. De flesta var ändå realistiska i sin tilltro till föräldrautbildningarnas effekter på föräldraskapet, men vissa av föräldrarna behövde eventuellt ytterligare stöd.

... ..kanske att vissa kan behöva lite mer stöd utöver, det vet man ju inte, att man kanske får bygga på med något ytterligare. (Kursledare 2, W-S)

Respondenterna talade om att det föräldrarna fick med sig på vägen var redskap hur de kunde agera i olika situationer med sitt barn för att det ska bli en positiv upplevelse för både föräldrarna och barnet.

/.../ Jag tänker att de här föräldrarna vi har träffat nu är mycket kompetenta men det finns ju mer eller mindre kompetenta. Men de har ju fått redskap, så det tror jag. Sen tror jag inte att en föräldrautbildning är det enda som behövs, men jag tror att alla kan bli bättre på att vara föräldrar. Sen behöver inte det innebära att man är en fullgod förälder. (Kursledare 2, W-S)

Jag tror att man kan utbilda sig i att få lära sig redskap, det är inte säkert att du blir en jättegod förälder för att du går en utbildning men du kommer i alla fall att få med dig redskap som du kan använda och kanske bli lite bättre än vad du varit innan och det kan också vara så att du blir en god förälder, men det viktiga är ändå att man får med sig de redskapen för att kunna hantera sin situation som förälder. Därför att föräldrastressen är ju en psykisk ohälsa i sig. Och det skapar en hel del ohälsa i hemmet, lär man sig att hantera det så tror jag att man är en bra bit på väg. (Kursledare 1, Cope)

4.1.12 Effekter av utbildningen

Går det att se några effekter av föräldrautbildningen? En av respondenterna sade att generellt sett så mådde de som går utbildningen lite bättre som föräldrar. Föräldrarna själva kunde bekräfta att de märkte en förändring hos sitt barn. Kursledarna sade att hos de som jobbade hårt med hemuppgifterna uppvisade barnet ett bättre beteende. I en av kommunerna använde de sig av en utvärdering som, bland annat innehöll en lista över barnets symtom, där säger respondenterna att det framkom att barnets beteende hade förändrats. I en av de andra kommunerna användes en utvärdering där föräldrarna fick fylla i om de tyckte att strategierna fungerade. Där uppgav de att på en femgradig skala brukade utvärderingens resultat ligga på mellan 2,8 och 3. Det framgick också att man i skolan kunde se en effekt på barnen efter det att föräldrarna hade gått utbildningen. En positiv bieffekt var också att det skapades ett band mellan kursledaren och föräldern som kunde "utnyttjas" i den framtida kontakten med föräldern.

Kursledarna var noga med att påpeka; att gå en föräldrautbildning är inget mirakel, det krävs hårt arbete och mycket tid.

4.2 Analys

Vi har i vår undersökning belyst tre olika modeller av föräldrautbildning i socialförvaltningens regi genom att intervjua de gruppleddare och socialsekreterare som är involverade i utbildningarna. I vår analys kommer vi att dra paralleller med vad som sägs i SOU 1997:161, Socialtjänstlagen samt Barnkonventionen när det gäller vad samhället vill förmedla som gott föräldraskap utifrån de svar vi fått i intervjuerna.

4.2.1 Skapa nätverk

I rapporten SOU 1997:161 beskrivs ett fenomen i dagens samhälle där kontakten mellan föräldrar och mor- och farföräldrar är mindre vanlig än tidigare, vilket innebär att man ser att det finns ett behov av att hitta andra vägar som kompensation för den kunskap och det stöd som tidigare överfördes från generation till generation (SOU 1997:161). Utredningen påtalar också vikten av att föräldrautbildningarna ger en möjlighet för föräldrar att diskutera normer och värderingar när det gäller barn och barnuppfostran.

I vår undersökning bekräftade nästan samtliga av respondenterna att det fanns en stor osäkerhet i föräldrarollen bland de föräldrar de träffade på i sin verksamhet och en önskan om vägledning i sitt föräldraskap. I föräldrautbildningarna, gavs med hjälp av kursledarna, möjligheter till diskussioner med andra föräldrar angående sin osäkerhet i föräldrarollen. Ett utav målen med föräldrautbildning, uppgav respondenterna, var att skapa nätverk som substitut för avsaknaden av generationsstödet, där föräldrarna själva fortsatte att träffas och stötta varandra efter utbildningens slut.

4.2.2 Samhällsansvar

I SOU 1997:161 betonas också samhällets intresse och ansvar för att förse föräldrarna med kunskap om barns behov och utveckling i olika faser i livet, för att kunna ge barn en trygg, gynnsam och utvecklande uppväxt. När samhället ser att det finns brister i omsorgen går samhället in och tar ansvar för barnets välbefinnande genom att bland annat erbjuda föräldrautbildning. Under utbildningen ges föräldrarna redskap och verktyg för att kunna förbättra sin relation med barnet och ta det föräldraansvar som de är skyldiga till gentemot både barnet och samhället.

Men det handlar också om att frigöra och utveckla föräldrarnas egen kompetens och förmåga så att de blir stärkta i sin roll som förälder, vilket både betonas i SOU 1997:161 och Socialtjänstlagen.

Ansvaret för barnen kommer till uttryck i Socialtjänstlagens 5 kapitel 1 § där det uttryckligen står:

”Socialnämnden skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden, i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom /.../” (Nya sociallagarna, 2003, s 88).

Även i Barnkonventionen påpekas vikten av att vidta åtgärder för att ge barn och de som har hand om barnet stöd för att främja en positiv utveckling för barnet. Med utgångspunkt från både rapporten, Socialtjänstlagen och Barnkonventionen kan det konstateras att det finns belägg för den verksamhet som bedrivs i socialtjänstens regi i form av föräldrautbildningar.

4.2.3 Utbildning för alla eller riktad?

I Rapporten SOU 1997:161 betonas att stöd i föräldraskapet ska vara tillgängligt för alla föräldrar, men föräldrar med missbruksproblem, psykiskt sjukdom, akut fysisk sjukdom och

förståndshandikapp belyses inte i rapporten utan dessa grupper togs upp i ett betänkande 97/98 från Barnpsykiatrikommittén.

Det framkom i vår undersökning att vissa av modellerna inte vände sig till alla föräldrar, de föräldrar som utbildningen inte vände sig till var till exempel lågbegåvade och psykiskt sjuka.

En av de föräldrautbildningsmodeller vi belyste vände sig inte till alla föräldrar utan var riktad, vilket innebar att de föräldrar som deltog i utbildningen på något sätt var föremål för utredning inom socialtjänsten.

4.2.4 För vems skull?

I rapporten SOU 1997:161 skriver man att ur ett samhällsekonomiskt perspektiv anser man att föräldrautbildning som ett stöd i föräldraskapet är ett viktigt instrument i det förebyggande arbetet med barn och ungdomar då en ogynnsam utveckling kan generera stora kostnader såsom, extra resurser i skolan, institutionsplaceringar, missbruk, kriminalitet med mera. Detta bekräftas också i vår undersökning då en av respondenterna uttrycker det så här:

Det kan ju bli billigare för samhället än att skolorna ska anställa lärarassistenter eller specialpedagoger, psykologer eller socialarbetare. Kan föräldrarna ta ansvar för sina barn så tänker man på lång sikt att det här sparar pengar. (Kursledare 1, Cope)

Av intervjuerna framkom det att föräldrautbildningarna främst var till för barnens och föräldrarnas skull. I de fall då man utgick från föräldrarna handlade det ofta om föräldrar vars barn fått en såkallad bokstavsdagnos. Dessa föräldrar hade problem med att hantera barnens utagerande beteende och var ofta i stort behov av hjälp för att beteendet inte skulle eskalera och för deras egen psykiska hälsa. En av respondenterna påpekar att situationen att känna att man inte klarar av sitt föräldraskap skapar en stress hos föräldrarna, vilket i sig skapar psykisk ohälsa för hela familjen. Även i SOU 1997:161 tar de hänsyn till detta perspektiv:

”Det finns också ett humant och socialt värde i att föräldrar och barn skall få bästa möjliga villkor för att undvika onödigt lidande” (s 32).

I Konventionen om barnets rättigheter (2002) är en bärande princip *barnets bästa* och ska enligt konventionen komma i främsta rummet, respondenterna framhåller att föräldrautbildningen ytterst är till för barnens skull vilket visar att de har ett uttalat barnperspektiv. De tryckte på barnens utveckling och psykiska välmående som tungt vägande skäl för föräldrautbildningens syfte. De framhöll även att det inte bara var barnets beteende som måste

förändras utan föräldrarna måste bli medveten om sitt eget beteende och hur det påverkar barnet. En av respondenterna uttryckte det på följande sätt:

Vi har en jämförelse med bankbok, att man måste sätta in för att kunna ta ut. De måste belöna, de måste berömma, de måste ha goda stunder för att kunna ta konflikter. (Kursledare 1, FUP)

5. Slutdiskussion

Denna studie var en kvalitativ intervjuundersökning med socialsekreterare involverade i socialtjänstens föräldrautbildningar. Syftet med vår studie var att undersöka vad man, via utbildningarna, ville förmedla som är viktigt i gott föräldraskap. Undersökningen visade att den främsta intentionen med föräldrautbildningen var att stärka föräldrarna att tro på sig själva och lita på sina egna resurser vilket stämmer väl överens med samhällets mål med stöd i föräldraskapet. Respondenterna tryckte också på att ett viktigt budskap som utbildningarna ville förmedla var att kunna se barnet, uppmuntra och berömma det positiva samt förmedla värme och engagemang för barnet vilket stämmer väl överens med det rådande paradigmet kring gott föräldraskap.

En reflektion vi gjorde efter vi analyserat intervjuerna var den ödmjuka inställningen hos respondenterna och den positiva attityd som fanns till föräldrarna och deras förmåga att utveckla och förbättra sitt föräldraskap. Vi insåg att, för att nå positiva resultat, med denna typ av stöd i föräldraskapet, krävs en professionalitet och en humanistisk människosyn hos kursledarna, vilket tycker vi, visade sig klart hos respondenterna. Med positiva resultat menar vi att samspelet mellan föräldrar och barn förbättrades vilket ledde till att barnen mådde bättre och till exempel fungerade bättre i skolan.

Vi tycker att föräldrautbildningen i första hand är till för barnens skull, eftersom barnens beteende oftast är en effekt av föräldrarnas omsorgsbrist, såvida det inte föreligger någon neurologisk skada hos barnet. Enligt de modellbeskrivningar vi tagit del av är de ursprungligen utarbetade för barn med beteendestörningar. Vi tycker att fokus inte bör ligga för mycket på barnens beteende då barnens beteende ofta grundar sig på föräldrarnas oförmåga att interagera med barnet på ett bra sätt. Bristen på interaktion gör att barnet utvecklar en så kallad beteendestörning. Vi tror dock, för att nå dessa föräldrar, är det av stor vikt att inte skuldbelägga dem utan stärka dem och uppmuntra dem att tro på sin förmåga som förälder. Vi ser att det finns en diskrepans mellan statens intentioner med stöd i föräldraskapet och

föräldrautbildningens ursprungliga syfte. En av SOU 1997:161 intentioner är att stärka och stödja föräldrarna, medan modellernas ursprungliga syfte är att förändra barnets beteende vilket inte nämns som något motiv i rapporten.

En av de frågor vi ställde vid våra intervjuer var för vems skull anordnas föräldrautbildningarna, barnens, föräldrarnas eller samhällets. I intervjuerna trycker respondenterna på att det är för föräldrarna och barnens skull i första hand, sedan säger de också att det finns stora samhällsekonomiska vinster. Sedan är det helt klart att det alltid finns en samhällsekonomisk vinst att göra om man tidigt kan gå in med stöd i föräldraskapet som förebyggande insats. I boken *Risk och prognos* (2000) påtalas det, att beteendestörning som visar sig i tidig ålder, är ett incitament till asocialt beteende i vuxen ålder såsom kriminalitet och missbruk.

Det man kan fråga sig är, hur mycket ska samhället lägga sig i föräldraskapet och ska de lägga sig i överhuvudtaget? En aspekt är, *beslutet* att bli förälder är ditt eget, som samhället inte lägger sig i och det krävs heller inte någon utbildning för att få bli förälder (dock är adoption ett undantag), *men* i den stund samhället får kännedom om ditt beslut, via till exempel mödravården börjar samhällsansvaret. SOU 1997:161 poängterar starkt samhällets ansvar för att ge föräldrar stöd i sitt föräldraskap, men ansvaret för barnets bästa är *allas* ansvar. Då man ser att det finns signaler på brister i omsorgen är det helt legitimt, utifrån perspektivet *barnets bästa*, vilket genomsyrar både Socialtjänstlagen (SoL), Lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), Föräldrabalken (FB) samt Barnkonventionen, att samhället ingriper. Utifrån vår profession som socionomer, där vi ofta kommer i kontakt med barn, men även som samhällsmedborgare så har vi ett gemensamt ansvar för barnen.

Vad menas då med brister i omsorgen, omsorgsvikt eller god omsorgsförmåga? Enligt LVU 2 § förklaras brister i omsorgen som situationer då barnet utsätts för vanvård, till exempel misskötsel av hygien, mat och kläder. Brister i omsorgen föreligger likaså om föräldrarna inte ser till att barnet får lämplig sjukvård eller inte kan tillfredsställa barnets behov av känslomässig trygghet och stimulans (Nya Sociallagarna Nordström & Thunved, 2003).

I boken *När omsorgen sviktar* beskrivs omsorgsförmåga innehålla tre komponenter, uppfostran (moral, gränssättning m.m.), tillfredsställa barnets behov och att ge barnet en så gynnsam utveckling som möjligt. Här ingår också den vuxnes förmåga att sätta barnets behov framför sina egna. Det påpekas dock att bedömning av föräldrars omsorgsförmåga inte är lätt eftersom det inte finns någon exakt kunskap kring detta. Bedömningen påverkas av många

olika faktorer, dels vilka samhällsvärderingar som råder men även faktorer som socialklass, yrkesgrupp och kultur inverkar vid bedömningen (Hindberg, 2001).

Utifrån att vi själva är föräldrar, kan vi förstå att det kan finnas händelser och perioder i livet då omsorgsförmågan ställs inför hårda prövningar, till exempel vid yttre omständigheter såsom arbetslöshet, skilsmässa, dödsfall och sjukdom. Detta behöver dock inte leda till några reaktioner från samhällets sida, men om det går så långt att omgivningen reagerar, på grund av till exempel barnets beteende, då tycker vi att samhället ska agera. Vi menar då inte att den bästa lösningen alltid är att omhänderta barnen, utan för barnens skull är det nog bättre att stödja föräldrarna så de kan fungera tillfredsställande. I nästan samtliga fall är det så att föräldrarna är viktiga för barnen och deras relation är svår att ersätta.

I intervjuerna framkommer det att föräldrautbildning i vissa fall är ett förtäckt hot om LVU. Istället för att omhänderta barnen provar man först med föräldrautbildning som en insats.

Avslutningsvis tycker vi att det vore bra med en central ”modellbank” dit samtliga socialtjänster och andra verksamheter i landet kan vända sig. Dels för att få hjälp med att hitta beforskade föräldrautbildningsprogram, för att säkerställa kvalitén, samt för att matcha den målgrupp man vill vända sig till.

*Varje barns utveckling är ett gensvar på omgivningens inflytande.
Barnets känslor, intellekt och moral utvecklas inte i ett tomrum
och inte utan konflikter inom familjerelationerna och dessa blir
avgörande för barnets sociala reaktioner.*

Barnets rätt – eller rätten till barnet
Av J. Goldstein, A. Freud och A. J. Solnit
(Hämtat ur boken Barnets bästa, 2002, s. 23)

Källförteckning

Litteratur

Andersson, Gunvor och Hollander, Anna (1996). Om barns rätt och barns bästa. I Andersson, Gunvor, Aronsson, Karin, Hessle, Sven, Hollander, Anna och Lundström, Tommy. *Barnet i den sociala barnvården*. Stockholm: CUS/Liber

Bäck-Wiklund, Margareta och Bergsten, Birgitta (2003). *Det moderna föräldraskapet, en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och kultur

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Evenshaug, Oddbjörn och Hallen, Dag (1992). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: Gyldendal & Studentlitteratur

Ewerlöf, Göran och Sverna, Tor (2002). *Barnets bästa. Om föräldrars och samhällets ansvar*. Stockholm: Norstedts Juridik, fjärde upplagan

Gleichmann, Lee (2004). *Föräldraskap mellan styrning och samhällsomvandling. En studie påföräldrar och relation mellan familj och samhälle under perioden 1957-1997*. Stockholm: HLS Förlag

Graff, Magdalena (1996). *Bättre föräldraskap: nyckeln till icke vådsamhälle*. Stockholm: Johansson & Skyttmo

Hansson, Kjell (2001). *Familjebehandling på goda grunder: en forskningsbaserad översikt*. Stockholm: Gothia: CUS

Hindberg, Barbro (2001). *När omsorgen sviktat. Om barns utsatthet och samhällets ansvar*. Borås: Rädda barnen

Lagerberg, Dagmar & Sundelin, Claes (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn: forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia: CUS

Lundström, Tommy (1996). Den sociala barnvården. I Andersson, Gunvor, Aronsson, Karin, Hessle, Sven, Hollander, Anna och Lundström, Tommy. *Barnet i den sociala barnvården*. Stockholm: CUS/Liber

Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter. (2002) Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, Stockholm

Norström, Carl & Thunved, Anders (2003). *Nya sociallagarna: med kommentarer, lagar och författningar*. Stockholm: Norstedts juridik

Olsson, Ulf, red. (1993). *Äventyret Sverige: En ekonomisk och social historia*. Höganäs: Bra Böcker

Rasmusson, Bodil (2003). *Barnkonventionen i socionomutbildningen. I FN:s barnkonvention angår högskolan*. Högskoleverket, 81-97.

SOU 1997:161 *Stöd i föräldraskapet*. Stockholm: Fritzes

Webster-Stratton, Carolyn (2004). *De otroliga åren. En handledning i problemlösning för föräldrar till barn mellan 3 och 8 år*. Lund: Palmkrons Förlag

Internet

Sinus ab tillhandahåller information på sin hemsida angående COPE – The Community Parent Education Program: <http://www.sinus.se>

Övrigt

Kursmaterial till *Föräldrautvecklingsprogram*, en bearbetning av ett föräldratrutvecklingsprogram som utvecklats av psykolog Magdalena Mattson (Graff), Stockholm.

Bilaga 1

Intervjuguide

1. Varför behövs föräldrautbildning i dagens samhälle?
2. Vilka föräldrar är i behov av utbildning?
3. Hur rekryteras föräldrarna till utbildningen? Och av vem?
4. Vilken information ges till föräldrarna inför utbildningen?
5. Vilken inställning verkar föräldrarna ha till utbildningen?
6. Vad är syftet med utbildningen? (Varför utbildning?)
7. Vad är målet med utbildningen? (Vad ska uppnås?)
8. För vems skull anordnas utbildningen? Barnens, föräldrarnas eller samhället?
9. Är det lätt eller svårt att få föräldrarna att följa och fullfölja utbildningen?
10. Vad händer om inte en förälder fullföljer utbildningen?
11. Ingår utbildningen i någon mer långsiktig planering?
12. Om inte, finns det någon annan form av uppföljning?
13. **Utbildningen:**
 - Hur ser innehållet ut i utbildningen? ?
 - Vilken modell används?
 - Vilket upplägg är det på själva utbildningen?
 - Hur många föräldrar brukar inbjudas?
 - Hur många tackar ja till inbjudan?
 - Hur lång är utbildningen?
 - Är barnen eller ungdomarna fysiskt närvarande vid något/några tillfällen?
14. Hur har Ni kommit fram till att använda Er av just denna modell?
15. Den modell Ni använder i Er föräldrautbildning, vad vill den förmedla som är det viktigaste i ett gott föräldraskap?
16. Vad utmärker en god förälder?
18. Tror Ni att det går att utbilda sig till att bli en god förälder?

Bilaga 2

Föräldrautbildningsprogrammen

”De otroliga åren” av Carolyn Webster-Stratton:

Metoden är utvecklad av professor Carolyn Webster Stratton från Seattle i USA.

Utbildningen omfattar 12-14 gånger. Utbildningen är manualstyrd och leds av två gruppleddare. Metoden vänder sig till föräldrar med barn mellan tre och åtta år, metoden är till för att hjälpa föräldrar att hantera de olika beteendeproblem som barnet uppvisar.

Till utbildningen finns en bok som föräldrarna ska läsa under utbildningens gång, det finns även inslag av rollspel och diskussion av videosekvenser. Boken innehåller tre delar där första delen tar upp olika uppfostringsstrategier såsom hur man leker med barnet, beröm, konkreta belöningar, sätta gränser, ignorera olika beteenden, time-out, naturliga och logiska konsekvenser samt att lära barnen att lösa problem. Del två tar upp kommunikation och problemlösning. Här får föräldrarna verktyg för hur de kan jobba med de negativa tankar som kan uppstå av barnens dåliga uppförande. De får också lära sig att ta time-out från stress och ilska, tips på effektiv kommunikation samt metoder för problemlösning med vuxna. Del tre tar upp olika beteendeproblem och hur man hanterar dessa. Det kan vara saker som hur barnet uppför sig ute bland folk, svårigheter vid sänggående, snatteri, lögner med mera. (Webster – Stratton, C, 2004)

”Föräldrautvecklingsprogram” en bearbetning av Magdalena Mattsons föräldrautvecklingsprogram:

Modellen är en bearbetning av psykolog Magdalena Mattsons föräldrautvecklingsprogram och är manualstyrd. Modellen vänder sig till barn i åldrarna 0-12 år, man träffas vid 12 tillfällen, vid varje tillfälle diskuteras olika teman som till exempel, vem är jag, gränssättning, beröm, vad är barnmisshandel med mera. Gruppleddarna visar videosekvenser och sen diskuterar man utifrån dessa, vad som händer i filmen, föräldrarna får hemuppgifter som de ska göra. Man filmar även en situation i hemmet som man sedan tittar på och diskuterar. I programmet ingår också en självreflekterande del där föräldrarna får möjlighet att reflektera över saker som, hur de hade det i sin familj när de var små, vem gör vad hemma hos er, graviditet och förlossning. (Kursmaterial)

”Cope” av Charles Cunningham:

Programmet vänder sig till föräldrar med barn i åldern 3-12 år, programmet har en tydlig empowermentkaraktär föräldrarna ses som kursdeltagare ej klienter. Det är en pedagogisk storgruppsmodell där deltagarna utbyter erfarenheter med varandra och där man utnyttjar storgruppens stödjande potential. Programmet är manualbaserat, särskilda teman och mål formuleras för varje tillfälle.

Man arbetar med stora föräldragrupper på 25-30 personer som delas in i smågrupper. Gruppen träffas 8-14 gånger à 2 timmar per tillfälle, en gång i veckan. Man använder sig av rollspel, videovinjetter, reflektioner och hemuppgifter. Programmet lär ut olika strategier som till exempel, hur man ger positiv uppmärksamhet och beröm, ignorera negativt beteende, belöningsystem samt effektiv gränssättning. (Sinus ab)